

metsäkeskus

Tulkintasuosituksia metsälain 10§:n tarkoittamien erityisen tärkeiden elinympäristöjen rajaamisesta ja käsittelystä

Metsälain 10 § -kohteiden tulkintasuositus 9.11.2018

Suomen metsäkeskus on valmistellut tämän suosituksen selkeyttämään metsälain tulkintaa. Suosituksessa on huomioitu metsälaista saadut oikeuden päätökset sekä vakiintuneet tulkintakäytännöt. Suositus on pyritty pitämään käytännönläheisenä ja pääpaino on elinympäristöissä, joiden hakkuupaine on suurin. Suosituksessa on myös pyritty ottamaan huomioon metsälain erityisen tärkeitä elinympäristöjä koskevat tutkimustulokset. Suositusta päivitetään tarvittaessa uusien oikeustapausten ja tutkimustulosten pohjalta.

Sisällys

1 Metsälain mukaiset erityisen tärkeät elinympäristöt.....	3
2 Erityisen tärkeiden elinympäristöjen ominaispiirteet	4
3 Erityisen tärkeiden elinympäristöjen luonnontilaisuus tai luonnontilaisen kaltaisuus	5
3.1 Luonnontilaisen kaltaisuutta koskevia tulkintoja	6
4 Erityisen tärkeiden elinympäristöjen ympäröivästä metsäluonnosta selvästi erottuvuus sekä pienialaisuus tai metsätaloudellisesti vähämerkityksellisyys	7
4.1 Lähteiden, purojen ja pysyvän vedenjuoksu-uoman muodostavien norojen sekä pienten lampien välittömät lähiympäristöt	8
4.2 Rehevät korvet sekä letot	10
4.3 Rehevät lehtolaikut.....	11
4.4 Kangasmetsäsaarekkeet ojittamattomilla soilla	11
4.5 Rotkot ja kurut.....	11
4.6 Jyrkänteet ja niiden välittömät alusmetsät.....	12
4.7 Karukkokankaita puuntuotannollisesti vähätuottoisemmat hietikot, kalliot, kivikot, louhikot	12
5 Toimenpiteet erityisen tärkeissä elinympäristöissä	13
5.1 Sallittuja ja kiellettyjä toimenpiteitä koskevia tulkintoja.....	13
6 Metsänkäyttöilmoitus erityisen tärkeissä elinympäristöissä.....	15
7 Poikkeuslupa.....	15
8 Myrskytuhot erityisen tärkeissä elinympäristöissä	17
9 Erityisen tärkeä elinympäristö myrskytuhoon jälkeen	19

1 Metsälain mukaiset erityisen tärkeät elinympäristöt

Metsälain 10 pykälässä määritellään metsien monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeät elinympäristöt, joita ovat:

- 1 lähteiden, purojen ja pysyvän vedenjuoksu-uoman muodostavien norojen sekä pienten lampien välittömät lähiympäristöt;
- 2 lehto- ja ruohokorvet, yhtenäiset metsäkorte- ja muurainkorvet, letot, vähäpuustoiset jouto- ja kitumaan suot sekä luhdat;
- 3 rehevät lehtolaikut;
- 4 kangasmetsäsaarekkeet ojittamattomilla soilla;
- 5 rotkot ja kurut;
- 6 jyrkänteet ja niiden välittömät alusmetsät; sekä
- 7 karukkokankaita puuntuotannollisesti vähätuottoisemmat hietikot, kalliot, kivikot ja louhikot.

Metsälain mukaisten erityisen tärkeiden elinympäristöjen edellytetään aina olevan luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia, erottuvan ympäröivästä metsäluonnosta selvästi ja olevan pienialaisia tai metsätaloudellisesti vähämerkityksellisiä.

Kuva 1: Pienvesi. Jukka Vähätaini.

2 Erityisen tärkeiden elinympäristöjen ominaispiirteet

Elinympäristökohtaiset ominaispiirteet on säädetty metsälain 10. pykälässä:

- pienvesien välittömässä lähiympäristössä
 - » veden läheisyydestä ja puu- ja pensaskerroksesta johtuvat erityiset kasvuolosuhteet ja pienilmasto
- lehto- ja ruohokorvissa
 - » luonnontilainen tai luonnontilaisen kaltainen vesitalous
 - » rehevä ja vaateliakasvillisuus
 - » erirakenteinen puusto ja pensaskasvillisuus
- yhtenäisissä metsäkorte- ja muurainkorvissa
 - » luonnontilainen tai luonnontilaisen kaltainen vesitalous
 - » erirakenteinen puusto
 - » yhtenäisen metsäkorte- tai muurainkasvillisuuden vallitsevuus
- letoilla
 - » luonnontilainen tai luonnontilaisen kaltainen vesitalous
 - » maaperän runsasravinteisuus
 - » puuston vähäinen määrä
 - » vaateliakasvillisuus
- vähäpuustoisilla jouto- ja kitumaan soilla
 - » luonnontilainen tai luonnontilaisen kaltainen vesitalous
- luhdissa
 - » luonnontilainen tai luonnontilaisen kaltainen vesitalous
 - » erirakenteinen lehtipuusto tai pensaskasvillisuus
 - » pintaveden pysyvä vaikutus
- rehevissä lehtolaikuissa
 - » ympäristöstä selvästi erottuva vaateliakasvillisuus
 - » lehtomulta
 - » luonnontilainen tai luonnontilaisen kaltainen puusto ja pensaskasvillisuus
- kangasmetsäsaarekkeissa
 - » sijaitsevat ojittamattomilla soilla tai soilla, joissa luontainen vesitalous on pääosin säilynyt muuttumattomana
- rotkoissa ja kuruissa
 - » luonteenomainen muusta ympäristöstä poikkeava kasvillisuus
 - » ominaispiirteen lisäksi kohteiden edellytetään olevan
 - o jyrkkärinteisiä
 - o pääosiltaan vähintään 10 metriä syviä
- jyrkänteillä ja niiden välittömissä alusmetsissä
 - » laissa ei säädetä ominaispiirteistä, mutta jyrkänteiden edellytetään olevan pääosiltaan vähintään 10 metriä korkeita
- karukokankaita puuntuotannollisesti vähätuottoisemmilla hietikoilla, kallioilla, kivikoissa, louhikoissa
 - » harvahko puusto

3 Erityisen tärkeiden elinympäristöjen luonnontilaisuus tai luonnontilaisen kaltaisuus

Metsälain 10 §:n mukaan erityisen tärkeiden elinympäristöjen tulee olla luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia. Valtioneuvoston asetuksen metsien kestävästä hoidosta ja käytöstä (1308/2013 jatkossa metsäasetus) 14 §:n 1 momentin mukaan *”erityisen tärkeitä elinympäristöjä pidetään luonnontilaisina tai luonnontilaisen kaltaisina, jos niiden biologisen monimuotoisuuden kannalta olennaiset ominaispiirteet ovat säilyneet aikaisemmasta ihmisen toiminnasta huolimatta tai elinympäristön käsitteilyssä on noudatettu metsälain 10 a ja 10 b §:ää sekä tämän asetuksen 15 §:ää.”*

Metsäasetuksen 14 §:n 2 momentin mukaan *”pienvesien lähiympäristöjä voidaan pitää luonnontilaisen kaltaisina, vaikka ihmisen toiminnan vaikutuksesta pienveden veden laatu on huonontunut tai virtaus-suhteet ovat muuttuneet. Ihmisen toiminnan seurauksena muodostuneita pienvesiä ei kuitenkaan pidetä metsälain 10 §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettuina elinympäristöinä.”*

Metsäasetuksen 14 §:n 3 momentin mukaan *”suoenympäristön vesitaloutta pidetään luonnontilaisen kaltaisena, jos ojituksen vesitaloutteen liittyvät vaikutukset ovat täysin poistuneet.”*

Metsälain 10 a §:n 1 momentissa säädetään, että *”erityisen tärkeissä elinympäristöissä voidaan tehdä varovaisia hoito- ja käyttötoimenpiteitä, joissa elinympäristöjen ominaispiirteet säilytetään tai niitä vahvistetaan. Toimenpiteissä on säilytettävä elinympäristölle erityinen vesitalous, puuston rakenne, vanhat ylispuut, kuolleet ja lahot puut sekä otettava huomioon kasvillisuus, maaston vaihtelevaisuus ja maaperä.”* Metsälain yleiset tavoitteet edellyttävät, että harkittaessa elinympäristöjä koskevia metsätalouden toimenpiteitä, lähtökohtana on pidettävä metsien ekologisesti kestävästä hoitoa ja käyttöä sekä monimuotoisuuden säilyttämistä.

Lain 10 a §:n mukaan sallittuja ominaispiirteitä vahvistavia hoito- ja käyttötoimenpiteitä ovat suunnitelmalliset luonnonhoitotoimet ja luonnontilan ennallistamistoimet. Ominaispiirteet säilyttäviä hoito- ja käyttötoimenpiteitä ovat varovaiset, poimintaluonteiset hakkuut, yksittäisten kuokka-laikkujen tekeminen sekä Suomen luontaiseen lajistoon kuuluvien puiden taimien istuttaminen ja niiden siementen kylväminen. Erityisen tärkeissä elinympäristöissä voidaan erityistä varovaisuutta noudattaen kuljettaa puutavaraa ja ylittää puron uoma, mikäli se ei vaaranna ominaispiirteiden säilyttämistä.

Metsäasetuksen 15 § tarkentaa elinympäristöjen sallittua käsittelytapaa. Pykälän mukaan *”Puuston rakenteen ja kerroksellisuuden säilyttämiseksi poimintaluonteisissa hakkuissa on säilytettävä lajistoltaan ja ikäsuhteiltaan vaihteleva puuston rakenne. Pensaskerroksen elinvoimaisuuden säilyttämiseksi poimintaluonteisten hakkuiden yhteydessä ei saa toteuttaa käsittelyalueen raivausta.”*

Suoenympäristöissä ja lehtolaikuissa ominaispiirteet säilyttävät toimenpiteet voidaan toteuttaa vain maan ollessa jäässä.”

3.1 Luonnontilaisen kaltaisuutta koskevia tulkintoja

- Jos puustoa on käsitelty metsälain 10 a §:n varovaisilla poimintaluonteisilla hakkuilla puusto on toimenpiteistä huolimatta edelleen luonnontilaisen kaltaista.
- Säännöllisin hakkuin käsitellyt metsät eivät ole metsälain tarkoittamalla tavalla luonnontilaisen kaltaisiksi katsottavia.
- Viljelymetsä tai tavanomaisin kasvatushakkuin käsitelty metsä voi aikaa myöten kehittyä luonnontilaisen kaltaiseksi. (Joensuun käräjäoikeus R 07/1261 ja Itä-Suomen hovioikeus R 07/986), kun viljelystä tai edellisestä hakkuusta on riittävän pitkä aika ja metsään on ehtinyt muodostumaan luonnontilaisen kaltaisuutta osoittavia piirteitä.
- Luonnontilaisen kaltaiseksi katsottava metsä on havupuumetsissä vähintään varttunutta kasvatusmetsää. Seka- ja lehtipuumetsissä luonnontilaisen kaltainen puusto voi olla kehitysvaiheeltaan nuorempaa. Tällöin kyseessä on yleensä rehevien kasvupaikkojen luontaisesti syntynyt puusto, joka on jäänyt käsittelytoimenpiteiden ulkopuolelle ja johon on muodostunut lahoppua.
- Puuston luonnontilaisuuden tai luonnontilaisuuden kaltaisuuden määrittämisen perustana on aina puuston nykytila.
 - » Luonnontilaisen kaltaisuuden ilmentäjiä ovat mm. puuston ikä-, läpimitta- ja pituusvaihtelu, hoidettua metsää selvästi suurempi runkoluku, puuston vaihteleva tilajärjestys sekä lahoppuuston esiintyminen.
 - » Metsälakikohteilla luonnontilaisen kaltaiseksi katsottavassa puustossa on yleensä vähintään kahta eri latvuserrosta sekä pensaskerrokseksi katsottavaa alikasvosta. Kerroksellisuuden puutetta voi korvata runsas eri-ikäinen lahoppuusto tai hoidettua metsää selkeästi suurempi puuston runkoluku.
- Lähteen välitön lähiympäristö on luonnontilaisen kaltainen, vaikka lähteeseen olisi tehty vedenottamista varten vähäisiä rakennelmia (esim. puukehikko), mikäli lähiympäristön ominaispiirteitä ei ole vahingoitettu ojittamalla tai puuston ja pensaskerroksen käsittelyllä metsälain määräysten vastaisesti.
- Vanhat ja yksittäiset ajourat eivät yleensä ole vaikuttaneet biologiseen monimuotoisuuteen tai ominaispiirteisiin rehevissä korvissa, letoilla, karukkokankaita vähätuottoisemmillä soilla tai purojen ja norojen ylityksissä. Vanhoista ajourista huolimatta kohteet ovat yleensä vähintään luonnontilaisen kaltaisia.
- Purojen ja norojen välitön lähiympäristö on luonnontilaisen kaltainen välittömään lähiympäristöön kaivetuista yksittäisistä ojista huolimatta, jos kohde ei ole ojan vaikutuksesta kuivanut.

Kuva 2: Iso maapuu. Matti Seppälä.

4 Erityisen tärkeiden elinympäristöjen ympäröivästä metsäluonnosta selvästi erottuvuus sekä pienialaisuus tai metsätaloudellisesti vähämerkityksellisyys

Erityisen tärkeiden elinympäristöjen edellytetään metsälain 10 pykälässä olevan ympäröivästä metsäluonnosta selvästi erottuvia sekä pienialaisia tai metsätaloudellisesti vähämerkityksellisiä. Ympäröivästä metsäluonnosta erottuvuudella tarkoitetaan kohteesta riippuen muun muassa kasvillisuuden, vesitalouden, puuston ja maastopiirteiden erottuvuutta ympäristöstään. Korkeimman hallinto-oikeuden ennakkopäätöksen (KHO:2006:37) mukaan kohteen rajojen ei tarvitse olla selvästi maastossa havaittavissa, mutta itse kohteen tulee kuitenkin erottua selkeästi ympäristöstään.

Vuoden 2014 metsälain muutoksen yhteydessä annetussa maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnössä (MmVM 13/2013 vp.) todetaan, että laajat aluekokonaisuudet eivät voi olla laissa tarkoitettulla tavalla selvästi ympäröivästä metsäluonnosta erottuvia. Tästä syystä esimerkiksi laajat yhtenäiset jouto- ja kitumaa-alueet eivät voisi olla kokonaisuudessaan laissa tarkoitettuja metsätaloudellisesti vähämerkityksellisiä kohteita. Kun erityisen tärkeiden elinympäristöjen erottuvuus

den edellytys otetaan huomioon, vähäpuustoisia kohteita, kuten kallioita, kivikoita ja vähäpuustoisia soita koskevaa tulkintakäytäntöä ei ole valiokunnan mukaan ollut tarkoitus muuttaa metsälaki vuonna 2014 uudistettaessa.

Metsätaloudellisesti vähämerkityksellisinä voidaan pitää kohteita, joiden markkinakelpoisen puuston arvo on alle 3000 euroa. Jos metsätaloudellisesti vähämerkityksellisen kohteen pinta-ala on yli 5 hehtaaria, sitä ei pääsääntöisesti voida pitää ympäröivästä metsäluonnosta selvästi erottuvana erityisen tärkeänä elinympäristönä, vaikka muut laissa säädetyt erityisen tärkeän elinympäristön edellytykset täytyisivätkin.

Pienialaisina voidaan pääsääntöisesti pitää kohteita, joiden pinta-ala on enintään 2 hehtaaria. Samaa pinta-alarajaa sovelletaan myös ojittamattomilla ja muuten vesitaloudeltaan pääosin muuttumattomilla soilla sijaitseviin kangasmetsäsaarekkeisiin. Pienialaisten kohteidenkin on oltava ympäröivästä metsäluonnosta selvästi erottuvia, että kohde ylipäättään on metsälain mukaiseksi erityisen tärkeäksi elinympäristöksi tulkittava kohde.

Kohteiden pienialaisuutta ja metsätaloudellista vähämerkityksellisyyttä arvioidaan metsäkiinteistöittäin ja elinympäristötyypeittäin.

Esimerkki:

Kolmen hehtaarin kokoinen, koko alaltaan metsälain kriteerit täyttävä lehto ei ole pienialaiseksi luettava kohde, eikä siten metsälakikohde.

Jos kolmen hehtaarin lehtokohteesta hakataan yhden hehtaarin kokoinen osa, hakkuu lopetetaan ja jäljelle jäävä kahden hehtaarin ala täyttää metsälakikohteen kriteerit, on kohde muuttunut jäljelle jäävältä osalta pienialaiseksi ja siten metsälakikohteeksi.

Jos purokohde on kolme hehtaaria ja siitä kahden hehtaarin alalla kaikki metsälakikohteen kriteerit täyttyvät, on kohde kahden hehtaarin kokoisena pienialainen ja siltä osin lakikohteeksi luokiteltavissa.

Samalla kiinteistöllä oleva enintään kahden hehtaarin kokoinen puron välitön lähiympäristö, johon liittyy enintään kahden hehtaarin kokoinen ruohokorpi, voi olla molempien elinympäristöjen osalta metsälakikohde, vaikka kokonaisuus onkin yli kaksi hehtaaria.

4.1 Lähteiden, purojen ja pysyvän vedenjuoksu-uoman muodostavien norojen sekä pienten lampien välittömät lähiympäristöt

Pienvesien välittömien lähiympäristöjen ominaispiirteitä ovat metsälain mukaan veden läheisyydestä ja puu- ja pensaskerroksesta johtuvat erityiset kasvuolosuhteet ja pienilmasto. Tämä vastaa

sisällöltään kumotun metsäasetuksen määritelmää vyöhykkeestä ”...*, jonka puusto ja pensaskerros sekä pysyvän veden läheisyys luovat ympäristöstä poikkeavat kasvuolot ja pienilmaston*”. Välittömän lähiympäristön leveys voi vaihdella kasvupaikasta, ilmansuunnasta, maastonpiirteistä ja puustosta riippuen.

Rajaus perustuu pääsääntöisesti siihen, miten puusto ja pensaskerros ylläpitävät varjostuksellaan kosteaa pienilmastoa ja kasvillisuutta. **Rajauksessa huolehditaan, että pienilmasto säilyy luontaisesti varjoisissa ja kosteissa kohteissa.** Välittömältä lähiympäristöltä edellytetään vähintään luonnontilaisuuden kaltaisuutta.

Seuraavia erityisen tärkeiden elinympäristöjen rajausohjeita voidaan pitää suosituksina.

Rajausohjeita

a) Kyse on tasaisessa maastossa sijaitsevasta pienvesielinympäristöstä.

- Rajataan riittävän levyinen välitön lähiympäristö pienveden molemmille puolille. Riittävän leveä välitön lähiympäristö on yleensä vähintään puuston keskipituuden levyinen. Puuston rakenne ja kerroksellisuus huomioidaan välitöntä lähiympäristöä rajattaessa. Välittömän lähiympäristön leveys ratkaistaan tapauskohtaisesti.

b) Kyse on kurumaisessa laaksossa tai vastaavan varjostusvaikutuksen aikaansaavan rinteen suojassa sijaitsevasta pienvesielinympäristöstä.

- Kurumaisessa laaksossa pienvesien välitön lähiympäristö voi olla kapeampi kuin tasaisessa maastossa. Rajaus tehdään pienveden molemmin puolin (puro ja noro) tai sen ympäri (lampi ja lähde) riittävän varjostuksen ja kostean pienilmaston säilyttämiseksi.
- Kurumaisissa kohteissa välitön lähiympäristö rajautuu yleensä kurun/rinteen yläosaan.

c) Pienvesielinympäristöön rajoittuu ja liittyy yksi tai useampia erityisen tärkeitä elinympäristöjä.

- Rajauksissa noudatetaan edellä mainittuja periaatteita, jos kohteeseen rajoittuvat erityisen tärkeät elinympäristöt jäävät pienveden välittömän lähiympäristön rajauksen sisälle. Mikäli pienvesikohteeseen rajoittuvan muun erityisen tärkeän elinympäristön rajaus ylittää kauemmas pienvesielinympäristöstä, kulkee rajaus ulommaksi yltävän kohteen ulkoreunalla.

d) Puron tai noron toisella puolella oleva puusto ei ole luonnontilaista tai sen kaltaista.

- Jos puron tai noron toinen puoli on peltoa, taimikkoa tai vastaavaa tai ei muutoin täytä erityisen tärkeän elinympäristön kriteerejä, ei kohteen toinenkaan puoli ole yleensä erityisen tärkeä pienvesielinympäristö. Muulla perusteella (rehevä korpi, rehevä lehtolaikku, jyrkänteen alusmetsä) kohde voi luonnollisesti olla erityisen tärkeä elinympäristö.

4.2 Rehevät korvet sekä letot

Metsälaiissa tarkoitetuille reheville korpityypeille sekä letoille yhteinen ominaispiirre on luonnontilainen tai luonnontilaisen kaltainen vesitalous. Kasvillisuus on vaateliasta ja rehevää. Korprien puusto on erirakenteista, letoille on tyypillistä puuston vähäinen määrä.

Rajausohjeita

- a) Rehevä korpi tai letto liittyy erityisen tärkeäksi luokiteltavaan pienvesielinympäristöön.
- Mikäli pienvesielinympäristön rajausta ylittää kauemmas kuin rehevän korven tai lettosuon ja kivennäismaan rajausta, jää korpi- / lettoelinympäristön ulkopuolelle vielä pienvesielinympäristön välitöntä lähiympäristöä.
 - Korpi- / lettoelinympäristön ylittäessä pienvesielinympäristön rajausta kauemmas, on rajausta korpi / lettoelinympäristön ja kivennäismaan vaihtumiskohdassa ja turvemaalla suotyypin tai muun tekijän (luonnontilaisuus) vaihtumiskohdassa.
- b) Rehevä korpi tai letto rajoittuvat kivennäismaahan ja/tai muihin turvema-alueisiin.
- Yleensä rajausta on korpi/lettoelinympäristön ja kivennäismaan rajakohdassa tai turvemaalla suotyypin tai muun muutoksen (luonnontilaisuus) rajakohdassa.

Kuva 3: Korpi, Ilmajoki. Matti Seppälä.

4.3 Rehevät lehtolaikut

Metsälain mukaan lehtolaikkujen ominaispiirteitä ovat lehtomulta, vaateliakasvillisuus sekä luonnontilainen tai luonnontilaisen kaltainen puusto ja pensaskasvillisuus. Kohteiden rajaaminen perustuu näihin ominaispiirteisiin.

Rajausohje

Kyseessä on kostea, tuore tai kuiva rehevä lehtolaikku.

- Tärkein ominaispiirre kohteen rajaamiselle on lehtomulta, sekä vaateliakasvillisuus. Siksi rajausta on yleensä tehtävä lumettomana aikana. Lehtomaiset piirteet kasvillisuudessa eivät riitä, vaan lehtolajistoa on oltava kohteella kauttaaltaan. Alueellisesti lajit, niiden määrä ja peittävyys vaihtelevat eri puolilla Suomea.

4.4 Kangasmetsäsaarekkeet ojittamattomilla soilla

Metsälaiissa tarkoitettu kangasmetsäsaareke voi sijaita paitsi kokonaan ojittamattomalla soilla, mutta myös soilla, jossa luontainen vesitalous on pääosin säilynyt muuttumattomana. Tällöin ojat on yleensä kaivettu muualta tulevien kuivatusvesien johtamiseksi. Lakikohteeksi tulkittavan kangasmetsäsaarekkeen tulee olla kooltaan pienialaiseksi katsottava ja koko alaltaan vähintään luonnontilaisen kaltaisuuden vaatimukset täyttävä. Kangasmetsäsaarekkeiden pienialaisuutta arvioidaan ainoastaan elinympäristön tasolla.

Rajausohje

- Pieniä kangasmetsäsaarekkeita sijaitsee eri suoyhdistymätyypeillä (Etelä-Suomessa lähinnä keidassoilla, Keski-Suomessa keidas- ja aapasoilla ja Pohjois-Suomessa lähinnä aapasoilla) ja niiden välimuodoilla sekä vesistöjen rannoilla sijaitsevilla luhtasoilla, jotka ovat pääasiassa avosoita (nevoja tai lettoja). Kangasmetsäsaarekkeiden ympärillä voi siis olla joko puuston peittämiä soita tai avosoita.

4.5 Rotkot ja kurut

Erityisen tärkeitä elinympäristöjä voivat metsälain mukaan olla kallioperässä olevat tai kivennäismaahan uurtuneet, jyrkkärinteiset, pääosiltaan vähintään kymmenen metriä syvät rotkot ja kurut, joiden ominaispiirteinä on luonteenomainen muusta ympäristöstä poikkeava kasvillisuus.

Rajausohje

- Rotkot ja kurut rajataan ympäröivistä alueista maaston taittumiskohdan perusteella.

4.6 Jyrkänteet ja niiden välittömät alusmetsät

Metsälaissa näillä elinympäristöillä tarkoitetaan pääosiltaan vähintään kymmenen metriä korkeita kalliojyrkänteitä ja niiden välittömiä alusmetsiä, joihin esimerkiksi jyrkänteen rapautumistuotteet, jyrkänteeltä valuva vesi tai varjostus vaikuttavat ja jotka erottuvat ympäröivästä metsäluonnosta selvästi esimerkiksi maaperän ominaisuuksien, kasvillisuuden tai puuston perusteella. Jyrkänteet voivat avautua mihin ilmansuuntaan tahansa.

Rajausohje

- Jyrkänteen välitön alusmetsä on kaistale, joka erottuu ympäröivästä alueesta jonkin edellä mainitun piirteen perusteella. Rajaus tehdään tämän perusteella.

4.7 Karukkokankaita puuntuotannollisesti vähätuottoisemmat hietikot, kalliot, kivikot, louhikot

Rajausohje

- Karukkokankaita puuntuotannollisesti vähätuottoisemmat hietikot, kalliot, kivikot ja louhikot rajataan ympäröivistä kivennäismaista tai soista ilman vaihettumisvyöhykettä.

Kuva 4: Kivikko, Halsua. Matti Seppälä.

5 Toimenpiteet erityisen tärkeissä elinympäristöissä

Erityisen tärkeissä elinympäristöissä sallituista ja kielletyistä toimenpiteistä säädetään metsälain 10 a ja b pykälässä sekä metsäasetuksen 15 pykälässä.

Erityisen tärkeissä elinympäristöissä ei saa tehdä	Sallittua yleensä, jos ominaispiirteet eivät vahingoitu
uudistushakkuuta metsätietä kasvupaikalle ominaista kasvillisuutta vahingoittavaa maanpinnan käsittelyä ojitusta purojen ja norojen perkausta käyttää kemiallisia torjunta-aineita puunkorjuuta jyrkänteillä ja niiden alusmetsissä hakkuualueen raivausta	jyrkänteitä ja niiden alusmetsiä lukuun ottamatta varovaiset, poimintaluonteiset hakkuut, joissa puuston rakenne ja kerroksellisuus säilytetään yksittäisten kuokkalaikkujen tekeminen Suomen luontaiseen lajistoon kuuluvien puiden taimien istuttaminen ja niiden siementen kylväminen erityistä varovaisuutta noudattaen puutavaran kuljettaminen purouoman ylittäminen ominaispiirteitä vaarantamatta

Kaikkien toimenpiteiden edellytyksenä on se, että elinympäristöjen ominaispiirteet eivät vahingoitu.

Metsäasetuksen 15 pykälässä on lisäksi tarkennettu sallittujen toimenpiteiden suorittamista: *”Puuston rakenteen ja kerroksellisuuden säilyttämiseksi poimintaluonteisissa hakkuissa on säilytettävä lajistoltaan ja ikäsuhteiltaan vaihteleva puuston rakenne. Pensakerroksen elinvoimaisuuden säilyttämiseksi poimintaluonteisten hakkuiden yhteydessä ei saa toteuttaa käsittelyalueen raivausta. Suoelinympäristöissä ja lehtolaikuissa ominaispiirteet säilyttävät toimenpiteet voidaan toteuttaa vain maan ollessa jäässä.”*

5.1 Sallittuja ja kiellettyjä toimenpiteitä koskevia tulkintoja

Pienvesien välittömät lähiympäristöt

- Pienvesien välittömissä lähiympäristöissä voidaan varsinkin varjon puolella tehdä varovaista poimintaluonteista hakkuuta, joka on aina suositusten mukaista tasaikäisrakenteisen metsän kasvatushakkuuta lievempää. Se on tehtävä siten, että puuston kerroksellisuus, varjostus-, eikä

suojavaikutus muutu oleellisesti. Yleensä puiden poistaminen voi kohdistua vain välittömän lähiympäristön reunaosiin. Poistettavien puiden valintaan vaikuttaa varjostuksen säilyttäminen. Käsittelyssä puuston rakenne pitää säilyttää ja poistettavia puita tulee valita kaikista kokoluokista alkuperäisen puuston suhteessa.

- Isoilla koneilla ei saa mennä välittömälle lähiympäristölle. Mikäli välittömän lähiympäristön ulkopuolelta ei saada kaikkia korjattavia puita otettua, mennään välittömälle lähiympäristölle vain kevyillä korjuuvälineillä, joita varten ei tarvita ajouria.
- Jos pienveden välitön lähiympäristö on myös metsälaissa tarkoitettu suoelinympäristö tai lehtolaikku, toimenpiteet voidaan toteuttaa vain maan ollessa jäässä.

Puron tai noron ylittäminen silloin, kun se on välttämätöntä elinympäristön ulkopuolelta hakatun puun kuljettamisen takia, on tehtävä vanhaa ylityspaikkaa ja ajouraa käyttäen, jos sellainen on. Uuden ajouran teko välittömän lähiympäristön läpi ja pienveden yli on suunniteltava ja toteutettava erityistä varovaisuutta noudattaen siten, ettei ominaispiirteitä vaaranneta (kuljetus lumen/roudan aikaan tai puron/noron kivikkoiselta tai kovapenkkaiselta kohdalta). Asiasta on tehtävä metsänkätöilmoitus. Toimenpiteen suunnittelijan on syytä varmistaa pienvesikohdetta koskevat vesilain rajoitteet paikalliselta ELY-keskukselta.

Rehevien lehtolaikkujen käsittely

- Käsittelytoimenpiteet saa toteuttaa vain maan ollessa jäässä.
- Kosteiden lehtojen käsittely on rinnastettavissa pienvesi-elinympäristöjen lähiympäristöjen käsittelyyn.
- Tuoreissa lehtolaikuissa voidaan tehdä valikoivaa ja varovaista hakkuuta, joka edistää lehdon lehtipuuvaltaisuuden säilymistä.
- Kuivien lehtolaikkujen vaateliäs lehtokasvillisuus vaatii valoa, minkä takia puustoa voidaan käsitellä riittävän avoimuuden säilyttämiseksi.

Rehevät korvet, letot, soiden kangasmetsäsaarekkeet, rotkot ja kurut sekä karukkokankaita puuntuotannollisesti vähätuottoisemmat hietikot, kalliot, kivikot, louhikot, vähäpuustoiset suot ja rantaluhdat ovat elinympäristöjä, jotka on jätettävä yleensä hakkuiden ulkopuolelle, lukuun ottamatta yksittäisten puiden kaatamista. Rehevien korprien toimenpiteet ovat sallittuja vain maan ollessa jäässä.

Muille tässä luetelluista elinympäristöistä kuin rotkoille, kuruille, kivikoille ja louhikoille tulee toisinaan tarvetta ajouran tekemiseen niiden takaa korjattavan puutavaran kuljettamiseksi. Korjuuaika on suunniteltava ainakin suoalueilla talveksi, kun on riittävästi routaa ja talvitien jäädyttämismahdollisuus, jottei kohteiden ominaispiirteitä vaaranneta. Ajouran tekeminen ja vanhan ajouran käyttäminen on ilmoitettava metsänkätöilmoituksella.

Jyrkänteet ja niiden välittömät alusmetsät ovat kohteita, joilla ei saa toteuttaa puunkorjuuta.

6 Metsänkätöilmoitus erityisen tärkeissä elinympäristöissä

Metsälain 10 pykälässä tarkoitetuissa elinympäristöissä on tehtävä metsänkätöilmoitus kaikista metsätalouden toimenpiteistä. Tämä tarkoittaa, että hakkuun lisäksi on ilmoitettava esimerkiksi puutavaran kuljettamisesta elinympäristön kautta.

Metsänkätöilmoituksessa on maa- ja metsätalousministeriön asetuksen (1320/2013) 1 §:n mukaisesti ilmoitettava

- mistä elinympäristöstä on kyse
- selvitys suunnitelluista metsätalouden toimenpiteistä
- selvitys siitä, miten suunnitelluissa toimenpiteissä otetaan huomioon elinympäristön ominaispiirteiden säilyttäminen tai vahvistaminen.

Metsänkätöilmoituksessa ei siis riitä pelkkä maininta siitä, että toimenpiteet tehdään erityisen tärkeän elinympäristön ominaispiirteet säilyttäen, vaan ilmoituksessa on kerrottava, miten tämä tapahtuu. Esimerkiksi seuraavasti:

”Puron välitön lähiympäristö jätetään hakkuun ulkopuolelle puron ylittävää ajouraa lukuun ottamatta. Välittömäksi lähiympäristöksi rajataan puuston pituinen vyöhyke puron molemmin puolin. Ylitys tapahtuu kohtisuoraan kohdasta, jossa on kantava pohja. Hakkuun rajaus ja ylityskohta on merkitty karttaan. Hakkuu tehdään talvella.”

Tiedonkulun ja hakkuun asianmukaisen rajaamisen varmistamiseksi on erittäin perusteltua ilmoittaa elinympäristökohde metsänkätöilmoituksessa myös siinä tapauksessa, että hakkuu tai muut toimenpiteet rajautuvat elinympäristöön tai tapahtuvat sen välittömässä läheisyydessä, mutta elinympäristö jää kokonaisuudessaan toimenpiteiden ulkopuolelle. Tällaiset kohteet voidaan ilmoittaa metsänkätöilmoituksen lisätietoja-kohdassa.

Metsäkeskuksen on metsälain 7 a §:n mukaisesti ilmoitettava välittömästi maanomistajalle, tiedossaan olevalle maanomistajan edustajalle ja metsänhakkuoikeuden haltijalle, jos Metsäkeskukselle on toimitettu metsänkätöilmoitus, johon sisältyvällä käsittelyalueella tai sen läheisyydessä on tai sitä koskee Metsäkeskuksen tiedossa oleva metsälain 10 §:n mukainen erityisen tärkeä elinympäristö.

7 Poikkeuslupa

Poikkeuslupan myöntämisestä säädetään metsälain 11 pykälässä: *”Jos metsälain 10 a ja 10 b pykälässä tarkoitettujen velvoitteiden täyttämistä tai rajoitteiden noudattamisesta aiheutuu maanomistajalle taikka hallinto-oikeuden tai muun sellaisen erityisen oikeuden haltijalle metsäntuoton vähenemistä tai muuta taloudellista menetystä tai haittaa, mikä ei ole vähäistä, Metsäkeskuksen tulee maanomistajan tai*

erityisen oikeuden haltijan hakemuksesta myöntää poikkeuslupa toteuttaa hoito- ja käyttötoimenpiteet tavalla, josta asianomaiselle aiheutuva menetys jää vähäiseksi.”

Ennen poikkeusluvan hakemista kannattaa aina olla yhteydessä Metsäkeskukseen ja selvittää tarkemmin poikkeusluvan hakemiseen liittyvät menettelyt.

Suosittelava vaihtoehto poikkeusluvalle on vähäisen haitan ylittävien menetysten korvaaminen Kemera-lain mukaisella ympäristötuelle. Ympäristötukea haetaan Metsäkeskuksesta. Ympäristötukea voidaan myöntää lakikohdetta laajemmalle alueelle. Ympäristötuen periaatteista ja kohteiden valinnasta on laadittu oma Metsäkeskuksen ohjeistus, joka on saatavissa www.metsakeskus.fi/ymparistotuki -sivustolta.

Poikkeusluvan perusteena on maanomistajalle 10 §:n mukaisten kohteiden käyttörajoituksista aiheutuva vähäistä suurempi taloudellinen menetys. Vähäisen haitan arvioinnissa käytetään kynnyksisarvoa. Kynnyksisarvo on neljä prosenttia hakijan sen metsäkiinteistön markkinakelpoisen puuston arvosta, jolla käsittelyalue sijaitsee tai alle 3000 euroa. Markkinakelpoisella puustolla tarkoitetaan valtioneuvoston asetuksen 16 §:n mukaisesti metsäkiinteistöllä olevaa kasvatuskelpoista puustoa, jolle arviointihetkellä muodostuu kantohinta. Joskus poikkeusluvan myöntäminen perustuu muuhun taloudelliseen menetykseen, esimerkiksi puun kuljetuskustannusten lisääntymiseen.

Esimerkki:

Puron välitön lähiympäristö katsotaan metsälain erityisen tärkeäksi elinympäristöksi. Maanomistajalle tarjotaan ympäristötukea, mutta hän haluaa hakata kohteen. Hakkuu on ensisijaisesti tehtävä varovaisena poimintaluonteisena hakkuuna niin, että kohteen ominaispiirteet säilyvät. Jos ominaispiirteet säilyttävän hakkuun jälkeen kohteelle jäävän puuston arvo jää vähäisen haitan kynnyksestä pienemmäksi, on loppu puustosta jätettävä hakkaamatta.

Jos kohteen ominaispiirteet säilyttävän varovaisen poimintaluonteisen hakkuun jälkeen kohteelle jäävän puuston arvo ylittäisi vähäisen haitan kynnyksen, on poikkeuslupa hakkuuseen myönnettävä. Metsälain 11 §:n 3 momentin mukaan tällöinkin kohdetta on käsiteltävä niin, että sen arvokkain osa säilyy, eli käytännössä vähäisen haitan kynnyksen alle jäävä osa puustosta jätetään kohteen monimuotoisuuden kannalta arvokkaimmalle osalle.

Jos hakkuuta ei voi tehdä ominaispiirteet säilyttävällä tavalla, on arvioitava, täyttyykö poikkeusluvan edellytykset, eli aiheutuuko hakkuun estymisestä maanomistajalle vähäistä suurempaa haittaa.

Jos kohteella olevan puuston määrä ei ennalta arvioiden ylitä vähäisen haitan kynnyksestä poikkeusluvan myöntämiselle ei ole perusteita. Tällainen haitta jää vähäisenä maanomistajan kärsittäväksi.

Puutavaran kuljettaminen ja muu liikkuminen koneilla erityisen tärkeässä elinympäristössä on ilman poikkeuslupaa sallittua maanpinnan ollessa roudan vuoksi kantavaa. Sulan maan aikana voidaan puutavaraa kuljettaa ilman poikkeuslupaa edellyttäen, että elinympäristön ominaispiirteitä eli maanpintaa, vesitaloutta ja kasvupaikalle ominaista kasvillisuutta ei vahingoiteta. Näissä tapauksissa puutavaran kuljetus sekä se, miten ominaispiirteet säilytetään, on selvitetävä metsänkäyttöilmoituksessa esimerkiksi seuraavasti:

”Puutavaraa kuljetetaan puron välittömän lähiympäristön läpi kohdasta, jossa on kivikkoinen kantava maaperä. Ajouran paikka on merkitty karttaan. Ajoura havutetaan. Purouomaan asetetaan ylityskohtaan puut, jotka poistetaan hakkuun jälkeen.”

Poikkeuslupaa haetaan Metsäkeskuksesta vapaamuotoisella hakemuksella. Hakemuksessa esitetään omistajaa, tilaa ja kohdetta koskevien tunnistetietojen lisäksi:

- selvitys toimenpiteestä, jolle lupaa haetaan
- selvitys metsäntuoton vähenemisestä tai muusta taloudellisesta menetyksestä, jonka toimenpiteen estyminen aiheuttaa
- esimerkiksi metsätien rakentamisen ja ojituksen yhteydessä selvitys mahdollisista vaihtoehtoisista toteuttamistavoista ja niiden aiheuttamista lisäkustannuksista.

8 Myrskytuhot erityisen tärkeissä elinympäristöissä

Puiden omistajalla on metsätuhojen torjunnasta annetun lain (1087/2013) 5 §:n perusteella velvollisuus poistaa vahingoittuneita puita taimikkovaiheen ohittaneesta metsiköstä ja välivarastosta, kun

- tyviläpimitaltaan yli 10 cm vahingoittuneita kuusipuita on hehtaaria kohden enemmän kuin 10 kiintokuutiometriä. Tällöin puiden omistaja on velvollinen poistamaan 10 kiintokuutiometriä ylittävän osan
- tyviläpimitaltaan yli 10 cm kaarnoittuneita ja vahingoittuneita mäntypuita on hehtaaria kohden enemmän kuin 20 kiintokuutiometriä. Tällöin puiden omistaja on velvollinen poistamaan 20 kiintokuutiometriä ylittävän osan.

Metsätuholain 6 §:n 6 momentin perusteella maanomistaja *”voi metsälain 10 pykälässä tarkoitettula erityisen tärkeällä elinympäristöllä ja metsälain soveltamisalaan kuuluvalla Natura 2000 -verkostoon kuuluvalla alueella, jolla lahoppuun lisääminen voi olla tarkoituksenmukaista, jättää alueelle vahingoittuneita puita enemmän kuin mainittujen lainkohtien mukaan on sallittu. Maanomistajan tulee ilmoittaa vahingoittuneiden puiden poistamatta jättämisestä Suomen metsäkeskukselle.”* Maanomistajaa ei kuitenkaan voida velvoittaa jättämään erityisen tärkeään elinympäristöön myrskytuhoon vahingoittamia puita raja-arvoja suurempaa määrää.

Jos vahingoittuneiden havupuiden tilavuus jää metsätuholain raja-arvoja pienemmäksi, niiden poistamista arvioidaan metsälain 10a ja 10b §:n rajoitteista lähtien. Samoin tehdään suuremmissa tuhoissa raja-arvojen alle jäävien puiden osalta, joita ei koske metsätuholaissa säädetty poistamisvelvollisuus. Metsälain 11 §:n poikkeuslupa voi tulla harkittavaksi raja-arvojen alle jäävissä tapauksissa.

Velvollisuus myrskytuhopuiden korjaamiseen koskee vain tuoreita havupuita, joista seuraustuhoja aiheuttavia hyönteisiä voi levitä. Lehtipuut eivät aiheuta vastaavaa seuraustuhojen riskiä eikä laki edellytä niiden pois kuljettamista tai muita toimenpiteitä. Jos pois kuljettaminen tai muut toimenpiteet muodostuisivat kohtuuttomiksi, ei velvollisuutta niihin ole. Myrskytuhopuiden korjuusta erityisen tärkeissä elinympäristöissä on aina tehtävä metsänkäyttöilmoitus. Ilmoituksessa on esitettävä selvitys siitä, miten korjuun yhteydessä otetaan huomioon elinympäristön ominaispiirteiden säilyttäminen silloin, kun poistetaan metsätuholain vahingoittuneiden puiden poistamisvelvollisuuden piiriin kuuluvia puita.

Vakiintuneen käytännön mukaan myrskytuhokohteilta jätetään korjaamatta ainakin metsätuholain raja-arvojen alle jäävä osa havupuista ja kaikki lehtipuut, jotka kehittyvät aikaa myöten monimuotoisuudelle arvokkaaksi lahopuiksi. Maanomistajan niin halutessa metsälakikohteelle voi jättää myös metsätuholain minimirajaa suuremman määrän havupuita ja erityisen tärkeä elinympäristö jätetään myrskytuhon jälkeen kehittymään ilman toimenpiteitä. Metsänomistajan niin halutessa laki sallii vähäiset uudistamistoimenpiteet eli yksittäisten kuokkalaikkujen tekemisen ja taimien istuttamisen tai siemenen kylvämisen niihin. Kasvupaikalle ominaista kasvillisuutta selvästi vahingoittava maanpinnan käsittely ja ojitus on kielletty.

Kuva 5: Myrskytuho. Yrjö Niskanen.

Myrskytuhoalueelle voidaan laatia ympäristötukisopimus. Ympäristötukeen otettavan myrskytuhoalueen tulee täyttää ympäristötuen periaatteista ja kohteiden valinnasta laaditun ohjeistuksen kriteerit ja korvattavan puuston tulee olla metsälaissa tarkoitetulla tavalla kasvatuskelpoista.

Kohteilla, joilla on voimassa oleva ympäristötukisopimus, myrskytuhopuiden korjaaminen edellyttää lisäsopimusta maanomistajan ja Metsäkeskuksen välillä.

9 Erityisen tärkeä elinympäristö myrskytuhon jälkeen

Kohde pysyy myrskytuhon jälkeen erityisen tärkeänä elinympäristönä, jos ominaispiirteet (lähinnä puuston ja pensaskerroksen vaikutus) ovat säilyneet myrskytuhosta huolimatta. Jos puustosta on jäänyt myrskytuhon jälkeen pystyyn korkeintaan 25 % runkoluvusta, ei kohde ole myrskytuhon jälkeen enää metsälain erityisen tärkeä elinympäristö. Muissa tapauksissa asian arviointi vaatii yleensä maastokäyntiä.